

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять з дисципліни
“УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ”
(для здобувачів вищої освіти аграрного факультету (3 семестр))

Укладач О. А. Карловас, старший викладач

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
журналістики та українознавчих студій
Протокол № 8 від 08.05.2025

Київ 2025

УДК 811.161.2'271

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни “Українська мова за професійним спрямуванням” (для здобувачів вищої освіти аграрного факультету (3 семестр)) / Укладач О. А. Карловас. Київ : Вид-во ім. В. Даля, 2025. 24 с.

Представлено завдання до практичних занять з дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, мета яких – забезпечити формування та розвиток комунікативної професійно орієнтованої компетенції майбутнього спеціаліста, сформуванати навички практичного послуговування мовними засобами вираження думки залежно від мети та змісту висловлювання, удосконалити вільне усне та писемне спілкування у процесі навчальної діяльності.

Укладач:

О. А. Карловас, ст. викладач

Відповідальний за випуск:

О. А. Карловас, ст. викладач

Рецензент:

Кошман І.М., доцент, к. філ. н.

Затверджено на засіданні методичної комісії факультету гуманітарних та соціальних наук

Протокол № 7 від 16.05.2025 р.

Голова комісії

О. О. Бровендер

3
3 СЕМЕСТР

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

ТЕМА: *Поняття літературної мови. Мовні норми*

ПЛАН

1. Поняття літературної мови.
2. Найістотніші ознаки літературної мови.
3. Мова професійного спілкування як функційний різновид української літературної мови.
4. Поняття мовної норми. Типи мовних норм.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Що таке літературна мова?
2. Які найголовніші ознаки літературної мови?
3. У яких формах реалізується літературна мова?
4. Назвіть основні функції та особливості мови професійного спілкування.
5. Що таке мовна норма?
6. Які типи норм розрізняють у сучасній українській літературній мові? Наведіть приклади різних норм і схарактеризуйте їх.

Завдання

1. ***Записати текст відповідно до літературних норм, поставивши розділові знаки. Пояснити значення підкреслених слів. Дібрати синоніми до слова галузь, пояснити сферу вживання.***

За остан..і роки в сільсько/господарській галузі загострюються й поглиблюються проблеми захисту рослин що пов'язан..і (із, зі,з) проце..сами глобал..зації зростан..ям торг..вельного обміну між різними конт..нентами (та, і, й) країнами використан..я сучасних інт..нсивних сортів (та,ій) г..бр..дів які створен..і для отриман..я високої (у,в)рожайності (і,й,та) якості про/те одночас..но мають низький рівень тол..рантності до шкідливих організмів. Крім того змінюються глобальні р..г..ональні (і, й,та) локальні кл..мат..чні умови що викликає зростан..я чисельності (й, і, та) шкодо/чинності багатьох шкідливих видів особливо, карантин..их об..єктів. Тому важливим р..зервом зростан..я продукт..вності сільсько/господарських культур є захист рослин який за остан..і десятиліт..я формується на ін..оваційних інт..грован..их м..тодологічних пр..нц..пах (ЗРОШУВАНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО. Збірник наукових праць. Випуск 82. С.11).

2. ***Записати текст відповідно до пунктуаційних норм. Пояснити значення слова володіти. Чи правильно говорити володіти мовою? Відповідь аргументуйте.***

Загальне визначення двомовності або білінгвізму дав американський учений У. Вайнрайх. Двомовністю він називає практику попереминого використання двох мов а тих хто нею користується визначає як двомовних осіб. Висловлювались погляди що білінгвом можна вважати лише ту особу яка досконало володіє двома мовами і вільно переходить від користування однією до користування іншою. Але ще французький лінгвіст А. Мейє відзначав що при двомовності не можна досягнути однакового рівня знань двох мов. Більшість дослідників білінгвізму в тім числі й український учений Ю. Жлуктенко

вважають що в переважній більшості ситуацій дві мови якими володіє білінгв перебувають у неорінаковому становищі.

Слід чітко розрізняти індивідуальний і масовий білінгвізм.

Індивідуальним білінгвізмом називають володіння і використання двох мов окремими індивідами мовної спільноти. Другою мовою такі особи можуть користуватися тільки при спілкуванні з представниками тієї спільноти мову якої вони знають. Це в основному перекладачі. Масовий або тотальний білінгвізм явище принципово відмінне від індивідуальної двомовності. Його спричиняє як правило колоніальна залежність країни. Абсолютна більшість зарубіжних соціолінгвістів трактує явище масової двомовності що переживає певна національна спільнота як перехідний етап в асиміляційному процесі витіснення однієї мови іншою (Л. Масенко).

3. Зредагувати словосполучення.

Приймати участь, приймати міри, міжнародні відносини, уважне відношення, дружні відносини, настоювати на власній думці, культурні міроприємства, думки співпадають, вірний переклад, виконати наступні завдання, віддати перевагу, попередити замах на життя, погодити план дій, слідує питання, на слідує рік, ділові круги, на протязі неділі, текучий ремонт коровників, робить для видимості.

4. Виправити лексичні/граматичні помилки в реченнях.

1. Не дивлячись на погодні умови, селяни вчасно закінчили жнива.
2. Ми маємо точно і швидко визначити об'єм робіт .
3. По технічним причинам крамниця на працюватиме дві неділі.
4. Ми з друзями, як і домовлялися, зустрілися у фонтана.
5. Моє особисте враження про нього вкрай негативне.
6. На сьогоднішній день ми сягнули значних показників у роботі.

5. Записати слова та словосполучення відповідно до орфографічних норм. Пояснити лексичне значення терміносполук..

Авто/п..лот, агро/сф..ра, агро/х..м..чний, а..ро/фото/з..омка поля, багато/сп..ктральний скан..р, г..о/інформац..йні т..хнології, г..пер/сп..ктральні датч..ки, ..л..ктро/пров..дність ..рунту, карта агро/хім/обст..жен..я, орто/фото/план.

6. Вибрати з дужок відповідне слово за змістом. Пояснити значення слова кенотаф. Добрати синоніми до слів утилітарний, ландшафт.

1. Якщо ранні сади Стародавньої Греції мали (винятково, виключно) утилітарне (значення, спрямування, направлення) (склалися з городу, плодово го саду, виноградника), то починаючи з VI ст. до н. е., крім саду біля (жилого, житлового) будинку, (попадаються, зустрічаються, трапляються) вже (декілька, кілька) типів озелених територій різного (змісту, призначення): **німфей** (священний гай з дубів, кедрів або олив); **героон** (меморіальний гай біля могили або кенотафу героя, нерідко (запроваджували, використовували, брали, уживали) для проведення спортивних змагань); (**громадянський, громадський, людський, міський**) сад (гай біля храму або на (місцевій, міській, городській) (майдані, майданчику, площі); **філософський сад** (місце для споглядання прекрасного, роздумів, прогулянок і навчання).

2. Садово-парковому мистецтву античного Риму (притаманно, властиво, типово) (різкіше, більш різке, найрізкіше) протиставлення естетики геометричних і прямолінійних форм природній мальовничості (оточуючих, навколишніх, доколійних, навкружних) ландшафтів.

7. Виокремити серед поданих словосполучень стилістично неправильні, зредагувати їх.

Пропуск в університет, вимкнути світло, кризисна ситуація, в силу обставин, немає потреби, вжити всіх зусиль, перегорнути сторінку, запланувати міроприємства, звернутися з проханням, думки співпадають, податкові пільги, говорити на українській мові, всі без виключення, широким планом, дійсне лице, наступна зупинка, влюбий час, відчинити вікно, музикальна школа, заключити договір, обжалувати рішення, нам по дорозі, згідно закону.

ЦІКАВО ЗНАТИ

Землеробство, хліборобство, рільництво, обробіток (обробка) землі

На табличках, на штампах і печатках, у діловому листуванні й на сторінках періодичних видань ми читаємо слова **землероб**, **землеробство**, **землеробський**, але цих слів не знайдемо в нашій класичній літературі та фольклорі, не чуєм і в живій народній мові. Чому? Тому що ці штучні слова мають поряд себе давні українські, які цілком відповідають російським **земледелец**, **земледелие**, **земледельческий**, а саме: **хлібороб**, **рільник**, **ратай**, **хліборобство**, **рільництво**, **хліборобський**, **рільничий**. Наведемо приклади з класики й живої народної мови: «*Масюк любив хліборобство*» (І. Нечуй-Левицький); «*Мій батько – з діда-прадіда хлібороб, любив землю, з землі й жив*» (із живих уст); «*Чекає ратая, паруючи, чорнозем*» (М. Рильський); «*Ниво неорана, ниво несіяна... де твої ратаї? Де твої сіячі?*» (М. Чернявський); «*Дитина без школи, що рільник без поля*» (Ю. Федькович).

До того ж слова **землероб**, **землеробство** створено невдало з двох складових частин – іменника **земля** й дієслова **робити**, тимчасом як тут, коли навіть визнати потребу створення нового слова, слід було б узяти дієслово **обробляти**, адже **землероб** не **робить** землю, як то виходить за аналогією до слів **бракороб** (той, що робить брак), **дармороб** (той, що робить дарма), а **обробляє** землю. Тим-то ці терміни, створені всупереч законам українського словотвору, так важко прищепити в живому мовленні. Водночас українське слово **хлібороб** не тільки й далі живе в устах народу, але його вподобали й освоїли в своїй мові росіяни (**хлебороб**, а також **хлопкороб** тощо).

Творці й прибічники слів **землероб**, **землеробство**, не заперечуючи, що, коли йдеться про вирощування хлібів, краще користуватись іменниками **хлібороб**, **хліборобство**, запитують: а як обійтись без слова **землеробство**, коли маємо діло з вирощуванням технічних культур? Адже є країни, де хліб не сіють. Відповідь на це дає наш Українсько-російський словник АН УРСР, пояснюючи значення слова **рільництво**: 1) **полеводство**, 2) **земледелие**, – й наводить слушну ілюстрацію: «*...прогрес техніки в сільському господарстві виявляється по-різному, залежно від системи сільського господарства, залежно від системи рільництва*».

На жаль, широковживане в нашій поезії слово **ратай** майже зникло з нинішнього вжитку (Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ : Либідь, 1991. С. 38).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

ТЕМА: Основи культури української мови

ПЛАН

1. Мова та культура мовлення в житті професійного комунікатора.
2. Комунікативні ознаки культури мовлення (правильність, змістовність,

3. послідовність, логічність, точність, багатство, виразність, доречність і доцільність).
4. Комунікативна професіограма фахівця.
5. Словники в професійному мовленні. Типи словників. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Що розуміють під культурою мови та мовлення?
2. Назвіть і проаналізуйте ознаки культури мовлення.
3. Які причини недостатнього рівня культури мовлення?
4. Розкрийте зміст поняття «комунікативна компетенція фахівця».
5. Який розділ мовознавства займається теорією та практикою укладання словників?
6. Що таке словники? Назвіть основні типи словників. Схарактеризуйте їх.
7. Схарактеризуйте сучасні юридичні термінологічні, енциклопедичні словники.
8. Що б Ви порадили тому, хто хоче підвищити фахову культуру мовлення?

Завдання

1. Записати текст відповідно до літературних норм. Поставити наголос у підкреслених словах. Дібрати синоніми до слів довкілля, навичка, моніторинг, пояснити сферу вживання.

(У,В) основу інт..грован..их с..тем захисту рослин поклад..н..о біо/логізован..і (й, і, та) еко/логізован..і підходи для забезпечен..я рівно/ваги (у,в) агро/еко/с..стемах орієнтован.. поряд з використан..ям агро/т..хнічних х..м..чних б..ологічних (і, та, й) ін..ших методів з використан..ям на/сам/перед пр..родних р..гуляторних м..хан..змів. При/цьому особлива роль належить заходам (з,із) захисту рослин які використовуюч.. т..орет..чні знан..я (і, та, й) практичні навички здатні запланувати (й, та, і) (у,в)провадити с..стему захисту рослин для отриман..я високої (в,у)рожайності (й,та, і) якості макс..мальних економічних показниках (й, і, та) м..н..м..зації антро/поген..ого тиску на довкілля. (У,В) світових с..стемах земл..робства велику роль відіграють сучасні прилади обладнан..я (і, та, й) т..хнології що контролюють загальний ф..з..ологічний стан рослин проводять фіто/санітарний мон..тор..нг тощо. Крім того велике значен..я має використан..я нових засобів (з, із) захисту рослин б..олог..чного походжен..я які мають бе..пос..редній екологічно/«чистий» вплив на шкідливий об..єкт і не/шкодять довкіл..ю (Зрошуване землеробство. Збірник наукових праць. 2025. Випуск 82. С.11).

2. Зредагувати словосполучення.

Згідно діючого законодавства, завідувач кафедру, по відношенню до представників бізнесу, уважне відношення до відвідувачів, виконуючий обов'язки директора, у залежності від рішення журі, оплатити за проїзд, викладач з української мови, добросовісне відношення до роботи, повістка дня наступна, закрити очі; є хороші приклади, наприклад, невірне вживання інтенсивних міроприємств вирощування рослин, нанести шкоду природі, енергозберігаючі технології, наші погляди співпадають, прийняти вірне рішення, потенціальні можливості, абсолютно вірно сказали.

3. Укласти бібліографічний покажчик словників вашого фаху (не менше 6 позицій) за новим стандартом(див. <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/8302-2015.pdf> .

Наприклад: Ткачова Є. С. Англійсько-український сільськогосподарський словник. К. : Перун, 2017. 704 с.

4. **Виправити лексичні/граматичні помилки в реченнях.**

1. Цей учбовий заклад дає ґрунтовні знання своїм випускникам.
- 2.. Я обов'язково підпишуся на цей цікавий й змістовний ютубканал.
3. До музею ми пішли по їх проханню.
- 4.. Трагедія сталася не по нашій вині.
5. Він мене відволікає від важливих справ по любому поводу.
6. Заняття в університеті звичайно починаються у дев'ять годин тридцять хвилин.

5. **Записати текст, поставивши розділові знаки. Виправити помилки щодо правильного слововживання. До підкреслених слів дібрати синоніми та антоніми. Пояснити значення паронімів приводити – призводити, засвоювати – освоювати, вирішувати – розв'язувати.**

Фосфор (Р) має вирішальне значення для різноманітних функцій рослин крім того він є основним будівничим блоком АТФ молекул що виробляють енергію в мітохондріях (органелах рослинних клітин, що виробляють енергію). Було виявлено що фосфор сприяє утворенню насіння росту коренів і ранньому розвитку рослин. Але не дивлячись на його біологічну значущість фосфор часто додають надмірно щоб компенсувати низьку продуктивність рослин.

Але не дивлячись на вище сказане хочемо застерегти що фосфор це важливий макроелемент але не панацея. Як зазначено в принципі “Закону мінімуму” *Юстуса фон Лібіха* рослина може метаболізувати лише обмежену кількість фосфору. Яка є пропорційною іншим поживним речовинам при цьому надлишок його не матиме жодного ефекту і може привести до опіків рослини під час зрошення. Ви маєте знати що надмірна кількість внесеного фосфору і азоту стікає у водні шляхи й спричиняє цвітіння водоростей. Цей процес відомий як евтрофікація і приводить до дефіциту кисню в водоймах що приводить до голодування риб.

Ще гірше надмірна кількість певних поживних речовин може перешкоджати засвоєнню інших поживних речовин. Надмірна кількість фосфору може перешкоджати засвоєнню заліза надлишок азоту може перешкоджати поглинанню кальцію тощо. Ці однаково заряджені іони конкурують за простір і витісняють інші що призводить до пригнічення поглинання судинною тканиною флоєми.

Привабливість внесення великої кількості різних речовин у систему живлення рослини в надії на підвищення реальна. Але нарешті однією з самих складніших навичок під час вирощування є правильне визначення справжніх “обмежуючих факторів” зросту. Ця здатність розвивається завдяки набуттю технічних знань і приділенню пильної уваги до продуктивності рослин до та після додачі або обробки у полях чи на фермі. Прийняття парадигми закону обмеження Лібіха у вашому виробництві є безцінним першим кроком до рішення багатьох циклічних проблем.

6. **Вибрати правильний варіант сталих словосполук ділового мовлення.**

Приймати (прийняти) участь // брати (взяти) участь; впадати (впасти) в око (у вічі)// кидатися у вічі; приводити приклад // наводити приклад; приймати (прийняти) міри // вживати (вжити) заходів; іде мова, йдеться // йдеться мова; прикладати зусилля // докладати зусиль; виправити становище // поправити положення; так виходить // так получається; слідуєчий порядок денний // такий порядок денний; правильний висновок // вірний висновок; ні в якому випадку // ні в якому разі, в жодному разі; відігравати роль// відігравати значення; приймати до відома // брати (взяти) до відома; жити за чужий рахунок // жити чужим коштом (на чужий кошт); в поті лица // в поті чола.

7. **Записати словосполучення відповідно до літературної норми.**

Бюро по працевлаштуванню, по питанню будівництва, по справах служби, комітет по цінах, по закону, по закінченню терміну (строку), проректор по науковій роботі, кіоск по продажу проїзних квитків, по вимозі, по недбалості, працюють по змінному графіку, по непорозумінню, по непередбаченим обставинам, по дорученню, по постанові, по святкових днях, по запрошенню, по програмі, по спеціальності, по списку, по сумісництву, по звичаю, надіслати по пошті, курси по підготовці спеціалістів.

Прийменник **по** перекладається конструкціями з такими прийменниками:

за – звільнився за власним бажанням;

після – після повернення з відрядження;

з – з ініціативи нашої команди;

у (в) – завітав у справі;

на – на пропозицію керівника;

через – через непорозуміння;

для – комісія для складання акта про списання обладнання.

Прийменник **по** вживаємо: черговий по району, наказ по відділенню, колеги по роботі.

ЦІКАВО ЗНАТИ

Домашній і свійський

„По двору ходило багато домашньої птиці“, – читаємо в одному сучасному оповіданні, де автор не замислився над різницею слів домашній і свійський. Прикметник домашній означає „той, що живе в домі або стосується дому“: „Домашнього злодія не встережешся“ (М. Номис); „Іван хоче оповідати про своє життя домашнє“ (М. Коцюбинський), а свійський – „не дикий, приручений“: „Коли нема диких (качок), то з досади і свійських лупить“ (О. Стороженко); „На цвинтарі поміж бабами та дівчатами дибали чотири свійські журавлі“ (І. Нечуй-Левицький). Миша – дика тварина, але коли вона живе в хаті, її звать домашньою мишею на відміну від такої ж дикої— польової, що водиться в полі. Слово свійський буває синонімом слова звичний: „Соломія затулила вуха й заплющила очі. Ця пільма більш знайома, більш свійська, не так мучила її“ (М. Коцюбинський).

Інколи ним користуються як відповідником до російського нашенский: „Колись шляхта та свійська старшина в ярмо запрягали“ (П. Кочура). (Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ : Либідь, 1991. С. 68).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

ТЕМА: Мовний етикет

ПЛАН

1. Поняття етикету.
2. Мовний, мовленнєвий і спілкувальний етикет.
3. Стандартні етикетні ситуації.
4. Парадигма мовних формул (вітання, згода, відмова, співчуття тощо).

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Розкрийте зміст поняття «етикет».

2. Як Ви розрізняєте поняття «мовний», «мовленнєвий» і «спілкувальний» етикет?
3. Назвіть можливі причини порушення мовленнєвого етикету.
4. Які типові ситуації, що відповідали б мовному етикету, ви знаєте?
5. Назвіть мовні формули, якими послуговуються під час вітання.
6. Хто має вітатися першим?
7. Як знайомляться без посередника та з посередником?
8. Як привернути до себе увагу?

9. За що говорять комплімент і як його треба робити?
10. Які словесні засоби використовують для схвалення?
11. Які є мовні засоби пом'якшення відмови?
12. Як треба робити зауваження?
13. Як Ви висловлюєте співчуття?
14. Чи можна за мовними формулами визначити вік мовця, його професію?

Завдання

1. Опрацювати питання плану. Дати визначення понять «культура мови», «культура мовлення», «ділове мовлення», «мовний етикет», «мовленнєвий етикет», «спілкувальний етикет», «формули мовного етикету».

2. Описати такі ситуації ділового контакту: знайомство без посередника, знайомство через посередника, установа анонімного контакту, засвідчення контакту при позитивній/негативній відповідях, навівши як приклади конструкції службового мовного етикету.

3. Записати текст відповідно до літературних норм. Поставити наголос у підкреслених словах. Дібрати синоніми до слів еволюція, тенденція, аномалія, пояснити сферу вживання. З'ясувати значення слів Голоцен, біомний.

Зміни клімату (з, З)емлі стрімко прогресують. Вірогідно зумовлені глобальними геологічними (і, та, й) астрофізичними процесами вони сьогодні є чи не однією з найменш вивчених причин динаміки (та, і, й) еволюції біомних (та, і, й) ландшафтних екоосистем перспективи розвитку агропромислового комплексу напрямів протворення (у, в) економіці (і, та, й) розвитку людського соціуму загалом.

Фундаментальні геологічні дослідження (та, і, й) роблені графічні моделі підтверджують що (у,в)продовж Голоцену були як стрімкі підвищення температури поземної атмосфери так (й, і) катастрофічні її зниження. Те потім як ми спостігаємо сьогодні це лише короткотривала тенденція порівняно з Мінойським, Римським (й, та, і) Середньовічним кстримально теплими періодами.

Про сурйозність нинішніх кліматичних тенденцій за чисельності населення планети на понад 8 млрд можна судити (з, зі, із) роблених прогнозних моделей – як глобальних так (й, і) біомних кліматичних сценаріїв. Навіть на найближчі 50–100 років вони не є однозначними чи оптимістичними. Водночас тенденція зростання частоти (і, та, й) критичності температурних аномалій загрожує біомам (з, З)емлі особливо аграрному поясу (П, п)ланети (Передгірне та гірське землеробство і тваринництво. 2025. Вип. 77 (1). С. 42 – 43).

4. З'ясувати, яких неточностей припустився Ваш співрозмовник під час спілкування. Записати правильні варіанти.

Зустрінемося через пару днів близько Київського окружного адміністративного суду, який розміщений на вулиці Шевченко.

Вибачаюсь за таку мою поведінку!

Ви перепутали адрес. Подзвоніть на слідуючій неділі.

Я задаю Вам питання ще раз, бо ви не второпали з першого разу.

До зустрічі слідуючого тижня.

Скажіть скільки годин зараз? Мені срочно треба вспіти все порішати.

По якому ділу Ви до мене прийшли.Що ви хочете від мене?

Дозвольте подякувати Вас за допомогу мені в даному ділі.

Я розділяю Ваш смуток і печаль, держіться.

Бажаю усього самого кращого на займаній посаді.

Не перебивайте мене.

Не стійте у дверях, сядьте!

5. Створити презентацію «5 тональностей спілкування», обов'язково навести приклади з різних джерел.

6. Зредагувати текст відповідно до літературних норм.

Щоб ваша бесіда була результативною незалежно від того, з ким ви балакаєте необхідно:

По-перше сподобатися співрозмовнику, для цього встановлені основні правила які сприяють досягненню данної мети:

- Щиро цікавтеся другими людьми.
- Посміхніться.
- Пам'ятайте, що ім'я людини – це самий солодкий для неї звук на будь-якій мові.
- Будьте добрим слухачем. Кличте других говорити про самих себе.
- Говоріть про те, що цікавить вашого співбесідника.
- Усіляйте співбесіднику свідомість його значущості і робіть це щиро.

По-друге – треба уміти керувати процесом спілкування, впливаючі на людей неображаючи їх і не викликаючи в них чувства обіди. Для цього існують слідуючі правила, дотримання яких дозволяє впливати на людей, не ображаючи їхній і не викликаючи в них чувства образи:

- Починайте з хвальби і щірого визнання гідностей співбесідника.
- Указуйте на помилки других не прямо, а косвено.
- Зпочатку поговоріть про власні помилки, а потім уже критикуйте свого

співрозмовника.

- Задавайте співрозмовнику питання замість того, щоб йому щось наказувати.
- Давайте людям можливість врятувати свій престиж.
- Виражайте людям схвалення з привіду самої меншої їх вдачі і відмічайте їх успіх. Будьте щіросерді у своїй оцінці і щедри на похвальбу.

- Зтворюйте людям цікаву рипутацію, що вони будуть намагатися виправдати.
- Прибігайте до заохочення. Зтворюйте ураження, що помилка, що ви хочите

бачити виправленої, легко поправна; робіть так, щоб те, на що ви спонукуєте людей, здавалося їм не важким.

- Домагайтеся, щоб люди були ради зробити, те що ви пропонуєте.

По-третє, обравши ціль вашої бесіди, намагайтеся зхилити людей до вашої точки зору м'яко без тиснення і не нав'язуючі вашу ідіологію. Якщо чоловік важає вашу точку зору – своєю, вона буде стремитись до досягнення вашої мети – як своєї.

Для цього треба знати, що:

- один спосіб одержати верх у спорі – це відхилитися від нього;

- виказуйте повагу до точки зору вашого співбесідника. Ніколи не говоріть чоловіку, що він не прав;
- якщо ви не праві, визнайте це дуже швидко і самим рішучим чином;
- з самого початку дотримуйтеся дружнього тону;
- змусьте співбесідника відразу ж відказати вам "да";
- нехай величезну частку часа каже ваш співбесідник;
- нехай ваш співбесідник вважає, що данна думка приналежить йому;
- щіро старайтесь дивитись на речі с точки зору вашого співбесідника;
- відносьтеся співчутливо до точок зору і побажаннь других;
- волайте до самих шляхетних мотивів;
- драматизуйте свої ідеї, подавайте їх ефективно;
- кидайте виклик, зачіпайте за живе;

Можно до усього докласти ще наступне.

Хто хочить успішно дискутиrovати, повинний зпробувати як найбільше дознатись про свойого співбесідника (А. Д. Карнегі).

7. Пояснити значення словосполучень.

Ялова корова, ялова земля, ялова порада, ялові чоботи, биток із яловичини; насінний стручок, насінневий фонд, насінницька станція.

ЦІКАВО ЗНАТИ

Ліс і дерево

„Ми щодня одержуємо 4 тисячі кубометрів лісу“, – читаємо в одній газеті. Така фраза звучить по-українському дуже неприродно, бо лісом зветься сукупність дерев, що ростуть на певній площі землі: „Кругом яру зеленіє старий ліс“ (І. Нечуй-Левицький). Одержувати щодня ліс, та ще до того ж не гектарами, а кубометрами – неможлива річ. Якщо слово „ліс“ має українською мовою одне значення, то „дерево“ – два: „рослина“ („На похиле дерево й кози скачуть“. – Прислів'я) й „матеріал, що добувають із цієї рослини на різні господарські потреби“ („Я покажу, де є хороше дерево на хату“. – Леся Українка; „Нам треба ще багато будівельного дерева“. – З живих уст). Отже, й у першій фразі треба було написати: „Ми щодня одержуємо 4 тисячі кубометрів дерева“ (Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ : Либідь, 1991. С.42).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

ТЕМА: Стилi сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні

ПЛАН

1. Поняття мовного стилю.
2. Функціональні стилі сучасної української літературної мови, їхня загальна характеристика (призначення, сфера використання, основні ознаки, мовні засоби, підстилi).
3. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового та розмовного стилів.
4. Текст як форма організації мовленнєво-професійної діяльності.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Що таке функціональний стиль? Які функціональні стилі існують у сучасній українській літературній мові?
2. Стисло схарактеризуйте кожен з функціональних стилів сучасної української літературної мови.
3. Наведіть приклади текстів різних функціональних стилів.
4. Які стилі мовлення характерні для мови вашої майбутньої професії?
5. Поясніть поняття «текст» і назвіть основні ознаки тексту.
6. У який спосіб досягається зв'язність тексту?
7. Як виникає змістова єдність тексту?
8. Який текст називають завершеним?
9. Які стилі інтегрує професійна сфера?

Завдання

1. Записати текст відповідно до літературних норм. Поставити наголос у підкреслених словах. Дібрати синоніми до слів бур'ян, осот, грунт, пояснити сферу вживання. З'ясувати значення слів куртина, орна земля, аерованість.

На сучасному етапі розвитку рослинницької галузі загострюється проблема боротьби з бур'янами які за спрощення технології боротьби з ними поширюються (в, у) громадській прогресивії. Сприяє цьому (та, і, й) машинно-малоземельного обробітку (г, г) ґрунту за якої боротьба з бур'янами повністю прикладається на застосування хімічного методу. Перш за все це стосується боротьби (із, з) багатолітніми зокрема коренепаростковими бур'янами.

Серед багаторічних бур'янів чи не найзліснішим (у, в) вважають коренепаросткові а серед них (у, в) лісоостеповій зоні – осоти жовтий, рожевий (та, і, й) щитинистий. Вгатавні сходи осоту щитинистого за чотири літніх місяці розрослись згідно (із, з) монографією «Бур'яни України» виданою 1970 року (в, у) куртини даметром до 6 м а за даними В.С. Цикова Л.А. Матюхи (і, та, й) Ю.В. Лавтвиненка одна рослина осоту рожевого (у, в) продовж двох років величчії формувала куртину площю 10–11 м². Звідси (та, і, й) випливає здатність цих бур'янів до швидкого поширення на орних землях. Чи не єдиною умовою при цьому є добра аерованість (г, г) ґрунтового середовища тому що на ушляхненних (г, г) ґрунтах бокові горизонтальні корені розмноження майже не утворюються (Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків. 2014. Вип. 20. С. 20–21).

2. Записати тексти відповідно до літературних норм. Визначити стиль/підстиль текстів та їх основні ознаки.

Текст 1. Агрономія (від грец. *поле – закон, звичай*) – наука про закони земледілля. Це сукупність научних й практичних міроприємств по вирощуванню рослин, раціонального вживання сільсько-господарських угідь, підняття родючості ґрунтів й урожайності сільсько-господарських культур.

Агрономія в наш час розділяється на:

- Землеробство – вивчає різні способи впливу на ґрунт й сільсько-господарські рослини для отримання красивих урожаїв.
- Рослиництво – наука про розведення культурних рослин.
- Ґрунтознавство – наука про походження і розвиток ґрунтів.
- Агрохімія – вивчає запитання пов'язані з підпиткою рослин та застосуванням добрив.

- Селекція й насінництво – наука про виведення нових і поліпшення існуючих сортів рослин.

Текст 2. Учїться запитувати

Виявляється, ставити запитання – не просто (у,в)міння, а ціле мистецтво пр..красного послугоування мовою. Запитувати – значить виявляти зацікавлення темою розмови, людиною, яка виступає. Французи стверджують, що запитання, яке виявляє щирий інтерес до ін..шої людини, – це «весна діалогу». Де/які вчені підкреслюють, що конфлікти між партнерами виникають через не/поставлені запитання. Звичайно, щоб запитувати про щось ін..ших, потрібна сміливість. Ад/же ставити запитання – означає само/розкриватися. Якщо/ж не/запитати – значить відкрити шлях до різноманітних здогадок і всіляких домислів.

Ще антична р...торика знала сім класичних запитань, здатних (в,у)порядкувати діалог:

ЩО? – ХТО? – ДЕ? – ЯКИМИ ЗАСОБАМИ? – ЧОМУ? – КИМ? – КОЛИ?

Другий варіант «аналізу запитань» складається з шести запитань, що мають з'ясувати:

ФАКТИ – ПОЧУТТЯ – БАЖАННЯ – П..Р..ПОНИ – ЗАСОБИ – ЧАС ДІЇ.

Уже самим фактом запитання ви показуєте, що хочете брати участь у спілкуванні, ні/би запевняєте партнера, що ви виявляєте до нього інтерес і прагнете встановити певні позитивні стосунки.

До запитань, що забе..печують продуктивний діалог, належать:

- *інформаційне*, мета якого – отримати максимум інформації;
- *дзеркальне* (що повторює висловлювання партнера (в,у) формі запитання і змушує його по/іншому подивитися на будь/що);
- *естафетне* (що попереджує висловлювання партнера).

Якщо вам поставили запитання, на яке ви не/можете відповісти відразу, не/кажіть, що вам не/обхідно проконсультуватися з керівництвом, що з даного питання ви не є спеціалістом. Запишіть запитання і скажіть, що обов'язково відповісте на нього пізніше.

Якщо ж (в,у) подібній ситуації опиниться ваш партнер, не/наполягайте на не/гайній відповіді (швидше за все ви змусите його відповісти вам «ні»). Звичайно, через день/два (у,в) бесіді з вами він відповість на ваше запитання.

Текст 3. Про погані звички

А.М.Купер наводить близько 30 поганих звичок, які він помітив (в,у) людей, що головують на нарадах:

- стукають пальцями або олівцем по столу;
- підпирають голову рукою;
- торкаються руками обличч.. ..;
- покусують олівець, зубочистку або с..рник;
- стукають олівцем по зубах;
- облизують губи;
- чухають голову;
- водять пальцями по столу;
- пр..гладжують волос..я;
- пр..гладжують бороду або вуса;
- заст..бають або ро..ст..бають (г, г)удзики на піджаку;
- хмуряться;
- кусають губи, ні..ті;
- жують жувальну гумку;
- чистять ні..ті;
- поправляють окуляри;
- дивляться крізь окуляри, тримаюч.. їх у руці;

- пр..тупують ногою;
 - хрускають пальцями;
 - малюють бе..змістовні малюнки на папері під час виступів;
 - нервово складають і рвуть папір;
 - оглядаються до/в/кола;
 - зв..ртаючись до присутніх, дивляться повз них;
 - дзенькають ключами або дрібними гріш..ми (у,в) к..шені;
 - застромляють пальці за жилет або за комір;
 - тримають руки в к..шенях;
 - крутять обручку на пальцях;
 - усміхаються так чуд..рнацько, що учасники не можуть збагнути, чи їм усміхаються, чи з них насміхаються.
- Уважно пер..гляньте цей перелік ще раз і докладіть зусиль, щоб позбутися тих звичок, які, можливо, ви у себе виявили.

Текст 4.

Витяг із протоколу № 4
засідання Ради трудового колективу агрофірми “Прогрес”
від 21 квітня 2025 року

Присутні: заступник директора агро/фірми К.О.Лисовенко, голова проф/спілки Л.І.Міняйло, трудовий колектив агро/фірми.

I. СЛУХАЛИ:

Заяву працівниці агро/фірми О.Л.Кузьменко про надання їй мат..ріальної допомоги для оздоровлення її не/повнолітніх дітей у 2025 році.

II. УХВАЛИЛИ:

Надати Л.А.Кузьменко мат..ріальну допомогу (у,в) розмірі 10 000 (десять тисяч) грив..нь.

Голова засідання

(підпис)

Степан ПАНАСЮК

Секретар

(підпис)

Павло ФІАЛОВ

Печатка

Текст 5. Способи поверхневого обробітку ґрунту

Як би не/досконало і високо/якісно не/була проведена оранка чи бе..полицевий обробіток на глибину, не меншу ніж на 18-20 см, усіх завдань, які стоять перед обробітком ґрунту взагалі, вони не/в/зможі вирішити. За значного ущільнення ґрунту, забур'яненості поля, не/обхідності загорнути добрива (в,у) верхній шар або зруйнувати ґрунтову кірку, а інколи ущ..льнити ґрунт, доводиться застосувати заходи поверхневого обробітку. Таких заходів багато, але найбільш поширеними є лушення, культивація, боронування, шлейфування, коткування, підгортання, малування.

Лушення (д..скування) – поверхневий обробіток ґрунту на глибину від 6-8 до 12 см, яким здійснюється ро..пушування, кр..шіння і часткове перев..ртання, пер..мішування ґрунту та підрізання бур'янів. Цим заходом вирішуються дуже важливі завдання: борот..ба з бур'янами, шкідниками і збудниками хвороб культурних рослин; збереження і нагромадження ґрунтової вологи, акт..в.зація мікро/біологічних процес..ів; загортання (в,у) верхню частину ґрунту після/жнивних решток і добрив; високо/якісне виконання наступного заходу основного обробітку.

У сучасних системах обробітку ґрунту лушення часто відіграє роль заходу основного обробітку, тобто замінює, наприклад, оранку, що має місце при підготовці ґрунту під озимі культури.

Культ. вація – це захід поверхневого обробітку, який забезпечує підрізування бур'янів, кр..шіння, ро..пушування, вирівнювання і часткове перемішування ґрунту без перев..ртання оброблюван..ого шару. Виконують її культ..ваторами.

За призначенням розрізняють культ..ватори парові (для суц..льного обробітку ґрунту), просапні (для між/рядного обробітку просапних) та унів..рсальні (для суц..льного обробітку ґрунту і між/рядного обробітку просапних культур).

За конструкцією робочих органів культ..ватори поділяють на ч..зельні, обладнан..і лапами, д..скові, штангові та плоскорізи.

Боронування – поверхневий обробіток, який забезпечує кр..шіння, ро..пушування, часткове перемішування і вирівнювання поверхні ґрунту. Виконують його зубовими, с..тчастими, пружин..ими, голчастими бородами, ротаційними мот..ками та шлейф/бородами. Робочими органами борін є зуби квадратного, круглого, ромбо/подібного перерізу, а також ноже/подібні й лапчасті.

Прямокутні зуби застосовують (в,у) важких, а круглі – (у,в) легких борін. Ноже/подібні зуби ле..ко заглиблюються в ґрунт і менше його ро..пилюють, але не/достатньо ро..пушують і майже не/перемішують.

Якість боронування залежить від мас..и борін, форми зубів, кута їхнього проникнення (у,в) ґрунт, вологості ґрунту, довжини тяг (і,та,й) швидкості руху агрегата.

ґрунт слід боронувати в спілому стані, коли його вологість становить 40-60% повної волого/ємкості. При більшій вологості можна боронувати тільки піщані ґрунти.

Боронування дає найкращі результати, коли його проводять під кутом до напрямку оранки. При боронуванні (у,в)здвож оранки ґрунт ро..пушується гірше, не/достатньо ро..рівнюється, борони горнуть його (у,в)перед. Якщо боронують (в,у)поперек оранки, то (у,в)наслідок не/рівного і не/спокійного руху борін ґрунт ро..пилюється більше.

Відомо три способи боронування – загінкове, фігурне і поперечно/д..агональне.

Шлейфування – захід, яким вирівнюють поверхню ґрунту і подрібнюють великі грудки і бр..ли. Його застосовують в основному на/весні для зменшення випаровування вологи, вирівнювання греб..нів на полях, виоран..их восени. Шлейфування проводять шлейфами, які складаються з ножа (струга), зубового бруса та кількох рядів сталевих кутників або дерев'яних брусків. Найбільш поширені металеві шлейф/борни ШБ-2,5.

Збільшення вологості ґрунту від застосування шлейфування рівномірніше, порівняно з боронуванням, загортання насіння створюють сприятливі умови для появи дружн..х сходів культурних рослин, для проростання насіння бур'янів (в,у) верхньому шарі ґрунту, сходи яких знищують наступним обробітком ґрунту.

Коткування – обробіток ґрунту котками, які забе..печують подрібнення брил і великих грудок, ущ..льнення та де/яке вирівнювання поверхні ґрунту. Застосовують його для того, щоб вирівняти поверхню ґрунту, забе..печити рівномірне загортання і кращий контакт насіння (із,з) твердою фазою ґрунту для швидкого його набухання, проростання і дружн..ого з'явлення сходів рослин, поліпшити теплові умови ґрунту і змен..шити втрати води конв..кційно/д..фузним м..ханізмом.

Головне завдання коткування полягає не в тому щоб ущільненням підтягнути вологу ближче до поверхні, а в тому, щоб у посушливих умовах якомога повніше зберегти її від фізичного випаровування ґрунтом.

Підгортання – захід, за якого здійснюється ро..пушування і дво/бічне ро..сування ґрунту без перев..ртання верхнього шару культ..ваторами з підгортачами. Останні забе..печують пр..валювання ґрунту до основи стеб..л картоплі, капусти, кукурудзи та інших культур, а також нарізування поливних борозен і формування гр..бенів висотою до 25 см. Для підгортання картоплі та інших культур використовують також культ..ватори, робочими органами яких є лапи/полиці.

При підгортанні таких культур, як картопля, кукурудза, збільшується об'єм ро..пушеного ґрунту, поліпшується його а..рація, нагромаджуються поживні речовини.

Великий агро/технічний ефект від підгортання одержують при поливах і в районах достатнього зволоження. За умов не/достатнього зволоження, (у,в) суху погоду цей захід не/рекомендується. Підгортання, як і культ..вація, пр..пинається при змиканні рослин просапних культур у між/ряддях.

Малування – обробіток ґрунту малою, який забе..печує вирівнювання його з одночасним ущільненням. Мала являє собою об..иту залізом дошку або брус шириною близько 20 см і товщиною майже 10 см, який кріплять двома тягами до трактора. Під час руху мала зсуває греб..ні (та,і,й) великі грудки, ро..минає їх, зміщує в зниження, а також втискує (у,в) ґрунт. Цей захід застосовують для підготовки поля до сівби і наступних поливів рису.

3.Зредагувати речення щодо правильного слововживання. Визначити стиль, до якого вони належать (вказати ознаки). Пояснити лексичне значення виділених слів.

1.То ж давайте пригадаємо основні закони, які слід враховувати у своїй роботі та які не раз стануть у нагоді під час планування, а можливо, і збережуть від деяких помилок.

2. Трактор – складна самохідна машина, призначена для переміщення та приводу в дію робочих органів мобільних машин і знарядь, перевезення вантажів на причепах, приводу стаціонарних машин від вала відбору потужності або приводного *шківа*. Трактор складається із взаємозв'язаних механізмів, які за призначенням поділяються на наступні групи (або агрегати): двигун, силова передача, ходова частина, органи управління, робоче, допоміжне і електричне обладнання.

3. Сільськогосподарські машини бувають мобільні, стаціонарні та пересувні, їх класифікують по призначенню, принципу дії, способу поєднання із джерелом енергії та способу їх використання. Прийнята система індексації (маркування) машин основана на певних принципах. Індекс складається з літерної і цифрової частини. Перша характеризує призначення, вид і принцип дії машин, а інша – номер моделі або показники по продуктивності, ширині захвату тощо.

4. Стовбняк (Tetanus) – гостра неконтагіозна ранова токсикоінфекція різних видів тварин, що характеризується підвищеною рефлекторною збудливістю і тривалим судомним скороченням скелетних в'язів. На стовбняк смертельно хворіє людина. До стовбнячого токсину дуже чутливі коні, морські свині, миші, значно менше – крупна рогата худоба, овці, кози та свині. Птиця рідко хворіє на стовбняк. Собаки та холоднокровні тварини до цієї хвороби несприйнятливі. Молоді тварини чутливіші, чим дорослі. Хвороба не *контагіозна*, проявляється *спорадично*.

5. Протруювач ПС-10 – уявляє собою автоматичну установку з приводом всіх механізмів від електродвигуна.

4. Замінити подані «мовні динозаври» на традиційно українські словосполучення.

Другим разом, на наступній неділі, самий активний студент, крайня необхідність, скласти думку, спокійної ночі, співпадиння обставин, немає смислу, підпис завіряю, при необхідності, минулорічний, наступаючий (рік), безнаказаність, командировочне посвідчення, користуватися успіхом, передпосилка, обнародувати, недопустимо, шари суспільства, правлячий клас, обмовитися, у повному об'ємі, кращий всіх, мені повезло, на заключення, відігравати значення, по добрій волі, чим далі, приходити до висновку, не мішайте виступаючому, наносити шкоду; чисто популістське рішення, поговоримо один на один, на протязі місяця.

5.Записати подані слова та словосполучення відповідно до нового правопису.

Сіно/збиральні машини, сіно/ворушилок, ворушилка/розпушувач, валко/утворювачі, підбирачі/копнувачі, копице/вози, прес/підбирачі, пако/підбирачі, вентиляторні сіно/сховища, зерно/збиральна машина, скирто/клади, дво/фазний спосіб,

силосо/збиральний комбайн, напів/причіпний комбайн, високо/стеблові культури, листо/стеблова маса, токсико/інфекція, симптомо/комплекс хвороби, споро/утворювальні умовно/патогенні мікро/організми, фізико/хімічні фактори, альфа/токсин, гамма/токсин, червоно/жовта, червоно/бура рідина, зло/якісний набряк, гнійно/некротичні ураження шкіри, некро/бактеріоз, біо/міцин хлорид, ветеринарно/санітарні правила.

6. Утворити синонімічний ряд до поданих слів, орієнтуючись на приклади:

а) пов'язаних із ростом та дозріванням рослин: забубнявіти, забрунькувати, забуяти, загалузитися, заколоситися, зажовтіти, зацвітати та ін.;

б) пов'язаних із знищенням, загибеллю рослин: зав'янути, зав'яти, забур'янити, замокати, замокнути.

Виписати з наукової/навчальної літератури речення з поданими словами.

Боронувати, підняти пари, добрива, косовиця, сапати, заграбувати.

7. Зредагувати речення щодо правильного слововживання.

1. На теперішній час одним із самих ефективних методів підвищення урожайності, стійкості до абіотичних і біотичних факторів середовища та збільшення об'ємів виробництва високоякісного зерна пшениці м'якої озимої є сорт.

2. Рівень урожайності пшениці озимої формується під час взаємодії всього генотипу з оточуючим середовищем.

3. У польових дослідах протруєне за тиждень до сівби насіння висівали після попередника соя згідно методики Державного сортопробування.

4. Збільшення ресурса тепла і коливання опадів сприяло зросту врожайності теплолюбивих культур: сої, соняшнику та, особливо, кукурузи.

5. Важливим елементом технології вирощування пшениці озимої є строки сівби, особливо їх значення зростає на протязі останніх років.

ЦІКАВО ЗНАТИ

Поширювати й розповсюджувати

Дієслова **поширювати й розповсюджувати** часто плутають і ставлять їх не там, де слід: „Із нового року в нас на тридцять примірників більше поширили журнал „Жовтень“; „Досвід передовиків став швидко розповсюджуватися по всій області“. Дієслово поширювати означає „збільшувати в обсязі, в масі чи просторі“: „Хто відкриває прийдешність нашому почуттю, той поширює межі вічності нашої душі“ (Леся Українка); аналогічне значення має й зворотна форма цього дієслова – поширюватися: „Мабуть, ніде доцільна думка, свіжа ініціатива не поширюється з такою блискавичною швидкістю, як на фронті“ (О. Гончар).

Дієслово **розповсюджувати (розповсюджуватися)** означає „розподіляти (розподілятися) по багатьох місцях чи скрізь, але не суцільною масою, а окремими предметами з маси“: „Зараз будемо вивчати, як бур'яни розповсюджують своє насіння“ (О. Донченко); „Ми розповсюдили в нашому селі багато примірників Шевченкового „Кобзаря“ (з живих уст). Отже, в перших двох фразах треба було написати: „на тридцять примірників більше розповсюдили журнал“, „Досвід передовиків став швидко поширюватись“ (Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ: Либідь, 1991. С.106).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

ТЕМА: Спілкування як інструмент професійної діяльності

1. Спілкування, його функції, види та форми. Етапи спілкування. Мова, мовлення та спілкування. Поняття ділового спілкування.
2. Невербальні засоби спілкування.
3. Гендерні аспекти спілкування.
4. Особливості усного спілкування.
5. Функції та види бесід. Співбесіда з роботодавцем.
6. Етикет телефонної розмови.
7. Етичні питання використання мобільних телефонів.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Розкрийте зміст поняття «спілкування».
2. Яка роль належить спілкуванню в професійній діяльності?
3. Які функції виконує спілкування в сучасному інформаційно насиченому суспільстві?
4. Назвіть критерії виокремлення видів спілкування.
5. Назвіть основні етапи спілкування.
6. Як пов'язані між собою поняття «мова», «мовлення», «спілкування»?
7. Дайте визначення терміна «невербальне спілкування», укажіть на його складові. Як можна «читати людину» за жестами, мімікою, позою, рухами тіла? Про що говорить погляд людини?
8. Як просторово організоване спілкування?
9. Як впливає на стиль спілкування гендерний статус його учасників?
10. Дайте визначення й укажіть на особливості терміна «ділове спілкування».
11. Назвіть найважливіші особливості усного спілкування.
12. Що таке бесіда? Які види бесід ви знаєте?
13. Чим відрізняється повсякденна бесіда від ділової? Які функції виконують ділові бесіди?
14. Яких правил треба дотримуватися, щоб досягти успіху під час бесіди?
15. Назвіть правила проведення співбесіди з роботодавцем.
16. Яку інформацію ви повинні знати про установу, у якій хочете працювати?
17. На які запитання треба підготувати відповіді?
18. Що таке телефонна бесіда? На які види за змістом поділяються телефонні бесіди?
19. Яких правил треба дотримуватися під час телефонної розмови?
20. Назвіть етапи службової телефонної розмови.

Завдання

1. Записати текст відповідно до літературних норм. Поставити наголос у підкреслених словах. Дібрати синоніми до слів палац, ділянка, альтанка, пояснити сферу вживання. З'ясувати значення виділених слів.

Сади (с, С)тародавн..ого Єгипту найстаріші (із,з) відомих р..гулярних садів що існували вже в IV – III тисячо..літ..ях до н.е. Їх композиційна побудова тісно пов..язан..а (із, з) арх..т..ктурою плануван..ям структурою міст (та, і, й) сп..цифікою *ір..гаційних* с..стем. Д..коративні давн..о..єгипе..ські сади влаштовували (в, у) внутрішніх дворах палаців (і, та, й) будинків знаті біля храмів. Св..ящен..і гаї (із, зі, з) ч..тким г..ом..тр..чним плануван..ям – «сади для мертвих» – ро..бивали перед гробницями щоб душі померлих могли (з, с)пускатися (та, й, і) відпочивати на гілках дерев. Планувальне рішен..я садів (г, г)рунтувалося на застосуван..і простих г..ом..тричних форм композ..ційних пр..йомах

ос..ової с..метрії на формуван..я яких (у, в)плинули особливості плануван..я храмових комплексів (с, С)тародавнього Єгипту. Ділянка саду за..звичай мала форму квадрата або прямокутника ці форми застосовували (та, і, й) для організації ел..ментів саду (майданчиків водойм насаджень). Центром композ..ції саду часто була водойма іноді значних розмірів (у,в)здовж якої ро..ташовували лінійні насажден..я дерев *перголи* (із, зі, з) виноградом. На пр..садибних ділянках центральну частину саду ..ноді відводили під виноградник. По п..р..метру ділянку саду оточували кам..яною або ц..гляною огорож..ю (у, в)здовж якої висаджували ряд високих дерев. Більш низькі дерева висаджували бли..че до с..р..дини саду що надавало композиції внутрішн..ого садового простору вигляд чаші. Сад д..корували прямо..кутними(та, й, і) л..н..йними квітниками подібними до сучасних *рабаток*; ..ноді квіткові борд..ри використовували для оформлен..я б..р..гів водойм. (У, В) саду ро..міщували ле..кі альтанки т..р..торію могли додатково ро..діляти стінами на окремі секції (Історія садово-паркового мистецтва: методичні вказівки до виконання практичних робіт для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 206 «Садово-паркове господарство» / укладачі О.Г. Олешко, К.В. Жихарєва, Ю.В. Струтинська. Біла Церква, 2020. 54 с.).

2. Зредагувати речення згідно з вимогами офіційно-ділового стилю, уникаючи розсіянізмів, кальок з російської мови та розмовних зворотів.

Сьогодні створюється проблема охорони оточуючого середовища. Складання договору про зачислення робітника на роботу оформляється по вказівці керівника. Інформація на рахунок працевлаштування надається по середам і п'ятницям кожної неділі. Кожен має право на тайну переписки згідно діючих законів України. Повернувшись із короткострочного відпуску, директор зібрав у себе завідуючих відділами і об'явив, що самим ближчим часом необхідно підняти всім заробітню плату. Ми повинні співставляти думки різних людей, рахуватися з думкою колектива. Мені кається, що іменно ця обставина сама важлива в цій обстановці. Я настоюю на тому, що на збори повинні прийти всі без виключення. В продажу поступили нові якісні товари. Подорожання бензина – це саме важливіше питання, яке на сьогоднішній день хвилює всіх шоферів. На протязі п'ятидесяти хвилин ви получите інтересуючу вас інформацію.

3. Створити подібну таблицю на тему «Як бачать один одного...» (на власний розсуд), пояснити свій вибір.

ЯК БАЧАТЬ ОДИН ОДНОГО СПІВРОБІТНИКИ			
	ДИРЕКТОРА	АГРОНОМА	МЕХАНІЗАТОРА
ДИРЕКТОР			
АГРОНОМ			
МЕХАНІЗАТОР			

4. Розробити презентацію на тему “Ефективні моделі поведінки на співбесіді”.

5. Утворити від поданих слів/словосполучень форми кличного відмінка, звертаючись до партнерів, клієнтів, спонсорів, колег.

Пан, пані, добродій, шановний колега, директор, міністр, професор, президент, товариство, учитель, пан ректор, пан міністр, пан президент. Ігор Юрійович, Геннадій Олександрович, Борис Олександрович, Наталія Олександрівна, Маія Дмитрівна, Емма Юхимівна, Сава Андрійович, глибокоповажний Віталій Ігорович, Дарина Леонідівна, Інна Яківна,

Данило Вікторович, вельмишановний Євген Степанович, Євгенія Львівна; шановний читач, пан Андрій, пані Софія, Степан Данилович.

6. За поданим зразком розкрити значення фразеологізмів. Добрати картинки на підтвердження значення фразеологізмів (де можливо). Назвати види емоцій, які фіксують подані словосполучення (див. <https://aa.lviv.ua/wp-content/uploads/2021/08/Spysok-pochuttiv.pdf> ; <https://eq-ap.com/dictionary-of-emotions-ua/>).

Зразок: проїняти когось поглядом – пильно дивитися.

Спопеляти очима, очі рогом лізуть, мозолити очі, очі горять, очі розбігаються, очі грають, кидати очима (стріляти очима), колоти очима; як гляне, аж молоко кисне; очі сиплять іскрами, розводити руками, один на один, кривити губи, кивати головою, тикати пальцем, високо нестися, міряти очима, бити кулаком по столі, волосся дибки стало, затиснути кулаки, цідити крізь зуби, скреготати зубами, нахмурити брови, бити ногами об підлогу, показувати зуби, заламати руки, битися головою об стіну, бити об поли руками, рвати на собі волосся, блукати очима, зводити руки й очі до неба, терти долоні, аж піна з рота скаче, погладити по спині, очі зайшли сльозами.

Таблиця емоцій і почуттів

ГНІВ	СТРАХ	СУМ	РАДІСТЬ	ЛЮБОВ
лють	жах	ГІРКОТА	ЩАСТЯ	НИЖНІСТЬ
ненависть	відчай	ТУГА	ЗАХВАТ	ТЕПЛОТА
злість	переляк	СКОРБОТА	ТРИУМФУВАННЯ	СПІВЧУТТЯ
роздратування	заціпеніння	лінь	ПІДНЕСЕННЯ	БЛАЖЕНСТВО
презирство	підозра	жалість	ПОЖВАВЛЕННЯ	ДОВІРА
обурення	тривога	відчуженість	УМИРТОВОРЕННЯ	БЕЗПЕКА
образа	ошелешення	відчай	ЗАХОПЛЕННЯ	ПОДЯКА
ревність	неспокій	БЕЗПОРАДНІСТЬ	ЦІКАВІСТЬ	СПОКІЙ
вразливість	боязнь	ДУШЕВНИЙ БІЛЬ	ТУРБОТА	СИМПАТІЯ
прикрість	приниження	БЕЗНАДІЙНІСТЬ	ОЧІКУВАННЯ	ІДЕНТИЧНІСТЬ
зاذрість	збентеження	ВІДЧУЖЕННЯ	ЗБУДЖЕННЯ	ГОРДІСТЬ
неприятність	розгубленість	РОЗЧАРУВАННЯ	ПЕРЕДЧУТТЯ	ЗАХОПЛЕННЯ
обурення	провина, сором	ПОТРЯСІННЯ	НАДІЯ	ПОВАГА
відраза	сумнів	СПІВЧУТТЯ	ЦІКАВІСТЬ	САМОЦІННІСТЬ
зاذрість	сором'язливість	нудьга	ЗВІЛЬНЕННЯ	ЗАКОХАНІСТЬ
	побоювання	БЕЗВИХІДЬ	ПРИЙНЯТТЯ	ЛЮБОВ ДО СЕБЕ
	зняйомлість	СУМ	НЕТЕРПІННЯ	ЗАЧАРОВАНІСТЬ
	зломленість	ЗАГНАНІСТЬ	ВІРА	СМИРЕННІСТЬ
	підступ		ЗДИВУВАННЯ	ЩИРІСТЬ
	гордовитість			ДРУЖЕЛЮБНІСТЬ
	приголомшеність			ДОБРОТА
ДУМКИ (або стани людини) ВИКЛИКАНІ ГАММОЮ ПОЧУТТІВ:				
нехтування	каяття	ВТОМА	ЗАДОВОЛЕННЯ	СПІВПЕРЕЖИВАННЯ
невдоволення	безвихідь	ПРИМУШЕННЯ	ВПВНІСНІСТЬ	СПІВПРИЧЕТНІСТЬ
шкідливість	перевага	САМОТНІСТЬ	ВДОВОЛЕННЯ	ВРІВНОВАЖЕНІСТЬ
прикрість	зарозумілість	ВІДТОРГНУТІСТЬ	ПІДНЕСЕННЯ	СМИРЕННІСТЬ
нетерпимість	неповноцінність	ПРИГНІЧЕННЯ	УРОЧИСТІСТЬ	ПРИРОДНІСТЬ
вседозволеність	незручність	ХОЛОДНІСТЬ	ЖИТТЕРАДІСНІСТЬ	ЖИТТЕЛЮБСТВО
	ніяковість	БЕЗУЧАСНІСТЬ	ПОЛЕГШЕННЯ	НАТХНЕННЯ
	апатія/байдужність	БАЙДУЖІСТЬ	ПІДБАДЬОРЕННЯ	НАСНАГА
	невпевненість		ЗДИВУВАННЯ	

7. Зредагувати, де потрібно, словосполучення з прийменником по.

Комісія по перегляду навчальних програм, по закінченні університету, по цій причині, сумувати по матері, номер по порядку (№ п/п), вивчити по конспекту, заняття по розкладу, пішов по справах, розкидати речі по хаті, учитися по спеціальності, ходити по крамницях, тренер по шахах, ударити по м'ячу, комітет по пресі, ходити по гриби, робота по дослідженню, впускають по троє студентів, по закінченні програми, по бажанню, по вказівці, називати по прізвищу, по сімейним обставинам, працювати по інших пропозиціях, центр по техзабезпеченню, відпустка по догляду за дитиною, концерт по замовленню, рекомендації по застосуванню спецтехніки, відділ по боротьбі з організованою злочинністю, поїздка по роботі, з липня по вересень, працювати по контракту, довідка по телефону, торт по замовленню, подорож по морю, секція по баскетболу, по наказу міністра освіти.

ЦІКАВО ЗНАТИ

Бажаючий – що (котрий, який) бажає – охочий

Часто можна натрапити на таке оголошення: „Бажаючі взяти участь в екскурсії, повинні записатися в місцевкомі“. Ми знаємо з попереднього, що форма активного дієприкметника не належить до рис української мови, а тому треба добрати способу, щоб уникнути в наведеній фразі штучного дієприкметника **бажаючі**. Як це зробити? Можна, як ми бачили вже, вдатись до описової конструкції: „Усі, що (котрі, які) бажають узяти участь в екскурсії“; можна, не міняючи змісту фрази, висловитись інакше, підшукавши відповідний прикметник. Узяти хоч би прикметник **охочий** – він цілком відповідає тому поняттю, що його намагались висловити автори оголошення незграбним утвором **бажаючий**: „В козацькому таборі по-старому не чути було ні співів, ні криків, не виїжджали з табору охочі молодці помірятися з паном козацькою силою“ (Я. Качура). Цим прикметником можна передати думку й у згаданому оголошенні: „Охочим узяти участь в екскурсії слід записатися в місцевкомі“ (Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ, Либідь, 1991. С. 115 –116).

Рекомендована література

Базова

1. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. / Т. Б. Гриценко. К. : Центр учбової літератури, 2010. 624 с.
2. Гуць М. В., Олійник І. Г., Ющук І. П. Українська мова в професійному спілкуванні : навч. посіб. К.: Міжнародна агенція “BeeZone”, 2004. 336 с.
3. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. Х. : Торсінг, 2002. 448 с.
- Кубрак О. В. Етика ділового та повсякденного спілкування. Суми : Університетська книга, 2001. 208 с.
4. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. К. : ВЦ „Академія”, 2007. 360 с.
5. Михайлюк В. О. Українська мова професійного спілкування : навч. посібн. К. : ВД “Професіонал”, 2005. 496 с.
6. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування : навч. посібн. К.: Каравелла, 2008. 352 с.
7. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови : навч. посібн. К. : “Центр навчальної літератури”, 2006. 312 с.
8. Потелло Н. Я. Українська мова і ділове мовлення. К.: МАУП, 2001. 256 с.
9. Потелло Н. Я., Скиртач Г.Є. Українське ділове мовлення і спілкування : навч. посібн. К. : МАУП, 2003. 440 с.
10. Погиба Л. Г. Українська мова фахового спрямування : підручник / Л.Г. Погиба, Т.О. Грибіниченко, Л.М. Голіченко. К. : Кондор, 2011. 352 с.
11. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. 2-е вид., виправ. і доповнен. К. : Алерта, 2011. 696 с.

Допоміжна

1. Мозговий В.І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс : навч. посіб. / В.І. Мозговий. 3-є вид., перероб. і доп. К. : Центр учбової літератури, 2008. 592 с.
2. Новий український правопис. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 284 с.
3. Палеха Ю. Українське документування: Навч. посібник: У 2ч. Ч. 1. Ведення загальної документації (зі зразками сучасних ділових паперів). К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. 327 с.

4. Українська мова : енциклопедія / В.М. Русанівський, О.О. Тараненко. К. : Укр. енцикл., 2000.
5. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення : підручник / С. Шевчук. 3-тє вид., доп. і перероб. К. : Атіка, 2007. 592 с.
6. Українська мова за професійним спрямуванням : Практикум : навч. посіб. / Т.В. Симоненко, Г.В. Чорновол, Н.П. Руденко. К. : ВЦ «Академія», 2010. 272 с.
- 21
7. Чмут Т.К., Чайка Л.Г. Етика ділового спілкування. К. : Вікар, 2002. 223 с.
8. Шевчук С.В. Практикум з українського ділового мовлення : навч. посіб. / С.В. Шевчук, О.О. Кабиш. К. : Атіка, 2007. 160 с.

Галузеві термінологічні словники

1. Агробізнес і земельні ресурси: словник-довідник / П. О. Сухий, М. М. Лупол ; М-во освіти і науки України, Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці: ЧНУ ім. Юрія Федьковича, 2018. 280 с.
2. Агроєкологія: термінологічний та довідковий матеріал: навч. посіб. / В. І. Жарінов, С. В. Довгань. К. : «Аграрна освіта», 2009. 328 с.
3. Аграрний тлумачний словник. Землеробство. Рослинництво. Сортознавство / Уклад. А. В. Андрющенко, К. М. Кривицький, В. А. Хаджиматов, Д. Б. Рахметов, С. О. Трибель. Київ : ТОВ «Алефа», 2010. 260 с.
4. Біотехнологія для всіх: тлумачний словник біотехнологічних термінів / В. І. Буцяк [та ін.] ; Львівський національний ун-т ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького. Львів: Тріада плюс, 2009. 116 с.
5. Біохімічний і біотехнологічний словник / В. Л. Галяс, А. Г. Колотницький. Львів : Оріяна-Нова, 2006. 467 с.
6. Вчені-генетики і селекціонери у галузі рослинництва / Наук. ред. Ф. Ф. Адамець; УААН. К. : Аграрна наука, 2000. 364 с.
7. Геоботаніка: тлумачний словник / Б. Є. Якубенко, С. Ю. Попович, І. П. Григорюк, П. М. Устименко. К. : Фітосоціоцентр, 2015. 484 с.
8. Генетика: словник найбільш вживаних термінів і понять / П. Д. Завірюха. Львів, 2008. 66 с.
9. Екологічна валеологія: словник-довідник / М. С. Гончаренко, Ю. Д. Бойчук ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. 223 с.
10. Землеробство. Тлумачний словник: навч. посіб. для підгот. фахівців зі спец. 201 «Агрономія» / [Єщенко В. О. та ін.] ; за ред. д-ра с.-г. наук, проф. В. О. Єщенка. Вінниця : Рогальська О. І., 2017. 215 с.
11. Лісові меліорації агроландшафтів: термінологічний словник / Г. Б. Гладун, Т. О. Бойко, Л. М. Стрельчук ; Херсонський держ. аграрний ун-т, Харківський нац. аграр. ун-т імені В. В. Докучаєва. 3-тє вид., допов. Херсон: Видавець Грінь Д. С., 2015. 232 с.
12. Лісові меліорації: термінологічний словник: навч. посібник для підгот. фахівців напряму 6.090103 «Лісове і садово-паркове господарство» у вищих навч. закл. III–IV рівнів акредитації / Г. Б. Гладун ; Харківський національний аграрний ун-т ім. В. В. Докучаєва. Навчально-науковий ін-т земельних ресурсів і лісу. 2-е вид., доп. Х. : Нове слово, 2008. 244 с.
13. Лікарські рослини Буковини: довідник / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Рута, 2002.
14. Основи наукових досліджень в агрономії: тлумачний словник: навч. посіб. для підготовки фахівців зі спец. 201 «Агрономія» / Володимир Омелянович Єщенко, Петро Григорович Копитко, Максим Валерійович Калієвський, Олександр Борисович Карнаух,

- Юрій Іванович Накльока ; за ред. Володимир Омелянович Єщенко. Вінниця : Рогальська І. О., 2018. 207 с.
15. Словник генетичних термінів / Р. М. Гречаник. Львів : РВВ УкрДЛТУ, 2005. 128 с.
16. Словник-довідник з агроекології і природокористування / наук. ред. О. І. Фурдичко. 2-е вид., доп. К. : ДІА, 2012. 336 с.
17. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація: Словник-довідник / За заг. ред. Р. Я. Корінця, М. П. Гриценка, М. Й. Маліка. Львів : НВФ «Українські технології», 2010. 160 с.
18. Словник понять і термінів з фітопатології: Навч. посіб. для підготов. фахівців у вищ. аграр. закл. освіти / О. Є. Недвига. Умань, 2001. 302 с.
19. Тлумачний словник із сільськогосподарської екології / Укладачі: Л. Л. Товажнянський, Г. І. Гринь, А. А. Лісняк та інші. Харків : НТУ «ХПІ», 2009. 220 с.
20. Тлумачний словник сортознавця / уклад. В. В. Волкодав [та ін.]. К. : Алефа, 2007. 82 с.
21. Туровська Л. В., Василькова Л. М. Нові слова та значення. Словник / Відп. ред. Л. О. Симоненко. К.: Довіра, 2008. 271 с.
22. Українсько-російський словник наукової термінології / Укл. М. П. Годована, В. С. Марченко, О. І. Нечитайло, Л. О. Симоненко та ін. / За заг. ред. Л. О. Симоненко. К.; Ірпінь, 2004. 403 с.
23. Українсько-російсько-англійський тлумачний словник із загального землеробства: понад 1400 термінів / В. П. Гудзь [та ін.] ; за ред. В. П. Гудзя [та ін.]. Київ : Аграрна наука, 2017. 389 с.
24. Харчування: dtv-атлас: пер. з нім. / Габі Гаубер-Швенк, Міхаель Швенк; Пер. В. І. Лахно; Наук. ред. перекладу В. Г. Передерій, Ю. Г. Григоров; Худож. Йорг Майр. К. : Знання-Прес, 2004. 183 с.
25. Цілющі деревні рослини: навч. посіб.-довід. / Р. М. Лисюк, Я. М. Шляхта. Київ : Знання, 2014. 221 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з дисципліни

**«УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ»***(для здобувачів вищої освіти аграрного факультету (3 семестр))*

Укладач: Карловас Олена Адасівна

Оригінал-макет О. А. Карловас

Підписано до друку _____

Формат 60x84¹/₁₆. Папір типограф. Гарнітура Times.

Друк офсетний. Умов. друк. арк. №. Облік. вид. арк. ____.

Тираж ___ екз. Вид. № _____. Замов. № _____. Ціна договірна.

Видавництво Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Адреса видавництва: вул. Іоанна Павла II, 17

Тел.+38(050)218 04 78, факс (06452) 4 03 42

e-mail: vidavnictvoSNU.ua@gmail.com